

Udvarhelyszéki helyismereti évfordulók 2010. október–december

Október

6. – 130 éve született Brassóban bethlenfalvi **Paál Árpád** szerkesztő, közíró. Tanulmányait Kolozsváron és a székelyudvarhelyi Római Katolikus Főgimnáziumban végezte (1898), Kecskeméten jogakadémiát végzett (1903), majd Kolozsváron államtudományi (1903) és jogtudományi (1905) doktorátust szerzett. 1908–1918 között Székelyudvarhelyen vármegyei főjegyző, 1918 őszén a Károlyi-kormány Udvarhely vármegye alispánjává nevezte ki, november 2-án az akkor alakult Székely Nemzeti Tanács elnökévé választották. A románok udvarhelyi bevonulása (dec. 6) után le tartóztatták és hadbírótság elé állították. Kolozsvárra internálták, ott Szellemi Front néven mozgalmat szervezett. Székelyudvarhelyi diáklapokban verseket közölt, majd 1899-ben a *Kolozsvári Lapok* közölte írásait. A polgári radikális *Keleti Újság*-ban lehozott cikkei alapján az erdélyi magyar újságírás legjelentősebbjei közé emelkedett. Közügyekben a valósággal való számvetés, a polgári-radikális szabadelvűség jellemezte. Hitt a jogegyenlőségben alapuló megegyezésben, a román demokratikus erővel való szövetkezésben. Kós Károlylyal és Zágoni Istvánnal közösen adták ki a *Kiáltó szó* c. röpiratot (ő írta a harmadik, *A politikai aktivitás rendszere* c. tanulmányt). A *Napkelet*, az *Újság*, 1932-től az *Erdélyi Lapok* főszerkesztője, a *Keleti Újság* munkatársa volt, az Erdélyi Szépmíves Céh alapító tagja (1924), a Kemény Zsigmond Társaság tagjává választotta. Közölt a *Pásztortűz*, a *Magyar Kisebbség*, az *Erdélyi Fiatalok*, az *Erdélyi Iskola*, a *Szilágyság*, a *Szamos*, a *Temesvári Hírlap* c. lapokban. 1927–1931 között Szatmár megye parlamenti képviselője, kidolgozta a kisebbségi magyarság közművelődési önkormányzatára vonatkozó törvénytervezetét. A bécsi döntés után behívott képviselőként a Magyar Országgyűlés tagja lett. Kéziratait és levelezését a székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeum őrzi. Önálló munkái:

Szellemi művelődésünk jövője (Székelyudvarhely, 1907); *Törvény a székely közületek közművelődési önkormányzatáról a Párizsban 1919. december 19-én kötött nemzetközi szerződés 11. cikke alapján* (Kv., 1931); *Emlékezések Kölcsey Ferencre* (Brassó, 1939); *Józseffalva* (Helyszíni jelentés a bukovinai magyar község helyzetéről a tűzvész után. Kv., 1939). 1944. szeptember 14-én halt meg Nagyváradon.

10. – 130 éve született Héjjasfalván **Adorjáni Zoltán** író, népművelő, szerkesztő (megh. 1933. okt. 28., Ákosfalva). Kötetei: *Az első lépés* (1909), *Temetési énekek* (1914 és 1923).

11. – 170 éve született Újszékelyen **Révay Pál** író, református lelkész (meghalt Sepsiszentgyörgy, 1903. június 3.).

12. – 75 éve született Dicsőszentmártonban **Katona Ádám** tanár, irodalom- és művelődéstörténész, szerkesztő, közíró, politikus. Udvarhelyen érettségizett, dolgozott az udvarhelyi múzeumban, Udvarhelyen és környékbeli falvakban tanított. 1989 decemberétől politikai szerepet vállalt.

19. – 105 éve halt meg **Bartha Miklós** politikus, publicista, író Budapesten. 1848. nov. 14-én született Rugon-

Bartha Miklós szobra

falván. Az udvarhelyi Református Kollégium elvégzése után jogot tanult Budapesten, 1872-től Udvarhely vármegye első aljegyzője volt, és 1873-tól hosszabb ideig (megszakításokkal egészen haláláig) függetlenségi párti országgyűlési képviselő, a szabadelvű párti kormányok konzervatív ellenzékének vezére. Főmunkatársa volt az 1873-ban indult udvarhelyi *Baloldal* című lapnak. 1880-ban indította Kolozsváron az *Ellenzék* című politikai lapot, Erdély legnagyobb hatású politikai napilapját. Cikksorozata hatására jött létre 1885-ben az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület. Budapestre költözött, Ugron Gáborral pártot alapított. A *Magyar Hírlap*, a *Magyarország* állandó vezércikkírója volt. 1901-ben kilépett az Ugron-pártból, lemondva az elnöki tisztségről, majd 1904-ben belépett a Függetlenségi és 48-as pártba. *Melanie* és *A feleség* c. drámáit bemutatta a Kolozsvári Nemzeti Színház és a Vígszínház. Olaszthonban és Franciaországban tett utazásáról színes útirajzokban számolt be, *Kazár földön* címmel önálló kötetet adott ki tárcáiból. Politikai cikkeket közölt. Tagja volt a Petőfi társaságnak. Munkái: *Hangulatok* (tárcák, 1897), *Melanie* (dráma, Bp., 1888), *Kazárföldön* (útirajz, Bp., 1901), *Feleség* (dráma, 1902), *Össze gyűjtött munkái* (1908–13, hat kötetben). 1925-ben alakult a nevét viselő társaság. Szülőfalujában 2008-ban, a falunapok alkalmával bronz mellszobrát (képünkön) leplezték le.

22. – 90 évvel ezelőtt halt meg Székelyudvarhelyen **Fülöp Áron** költő (szül. 1861. márc. 15., Felsőboldogfalva). Udvarhelyen járt középiskolába a Református Kollégiumban. Budapesten végzett egyetemet. Magyar irodalmat és latin nyelvet tanított; 1893-tól a *Szatmári Hírlapot* szerkesztette, 1896-tól a magyar képviselőház könyvtárának munkatársa, 1911–16 között igazgatója volt. A hun-magyar mondakört feldolgozó eposzának címe *Attila fiai*.

22. – 60 éve született Székelyudvarhelyen **Fekete B. Zoltán** újságíró, 1990–91-ben az első magyar nyelvű sportlap, 1991-től az *Udvarhelyi Híradó* munkatársa.

22. – 20 éve halt meg Marosvásárhelyen **Kovács György** író, publicista

(szül. 1911. ápr. 27., Küsmöd). Az *Utunk*, *Korunk* és *Igaz Szó* szerkesztője volt, 1955-ben Allami Díjjal tüntették ki *Foggal és körömmel* c. regényéért. Több elbeszélés- és riportkötete, regénye jelent meg.

23. – 135 éve született Újsóvén **Hartmann János** irodalomtörténész, az MTA tagja (megh. 1943. dec. 29., Bp.). 1908–16 között az udvarhelyi Állami Főreáliskolában tanított.

26. – 295 évvel ezelőtt született **Horváth Benedek Simon** tanár és hitszónok, jezsuita szerzetes Székelyudvarhelyen. 1777 augusztusában halt meg Kecskeméten. *Magyar nyelvtan* c. munkája kéziratban maradt.

27. – 90 éve született Korondon **István Lajos** keramikus, költő, helyismereti és néprajzi gyűjtő. A marosvásárhelyi Népművészeti Iskola kerámia szakát végezte, 1934-től keramikusként dolgozott 1980-ban történt nyugdíjazásáig. Verset, rövidebb írásokat, néprajzi tanulmányokat közölt számos lapban, folyóiratban: *Magyar Vetés*, *Ifjúságunk*, *Szakszervezeti Élet*, *Vörös Zászló*, *Művelődés*, *Előre*, *Munkásélet*, *A Hét*, *Hargita*, *Hargita Népe* (1990-től), *Falvak Dolgozó Népe*, *Hazanéző*, *Udvarhelyi Híradó*, *Népjáság*, *Vasárnap* stb. A kolozsvári Kriza János Néprajzi Társaság évkönyveiben, a Hargita Kalendáriumában, az Udvarhelyi Híradó Kalendáriumában, a Honismeretben, a Néprajzi Látóhatárban tanulmányai jelentek meg. Önálló munkái: *Szeredai temetőben* (színdarab, Bp., 1944), *Korondi kerámia* (Csíkszereda, 1973), *Korondi székely hiedelmek és anekdoták* (Bp., 1973, Hoppál Mihállyal közösen), *Korondi gyermekhangszerek* (Kecskemét, 1994), *Hagyományos népi gyermek csemegék Korondon* (Szolnok, 1995), *Babonás népi gyógyítások Korondon* (Székelyudvarhely, 1999), *A korondi aragonitbánya története* (Székelyudvarhely, 1999), *Igaz-e Gyuri? Tréfás elbeszélések, anekdoták, versek.* (Székelyudvarhely, 2007), *Taplómezmunkálás Korondon* (Székelyudvarhely, 2008, Szöcs Lajossal közösen), *Eladtam a kutat* (Székelyudvarhely, 2009), *A korondi lakodalom* (Korond, 2009), *Korond és környéke. Néprajzi írások* (Székelyudvarhely, 2009). 1956-tól a

István Lajos

kerámia mestere, dicséző diplomát kapott az 1961. évi marosvásárhelyi Népművészeti kiállításon, illetve közársasági diplomát a bukaresti 1976. évi Népművészeti és díszítőművészeti kiállításon. Néprajzi munkáival több hazai és magyarországi elismerést szerzett. *A korondi agyagipar kis technológiája* című dolgozata I. díjat kapott a budapesti 1958. évi Országos Néprajzi Gyűjtőpályázaton, a Lakitelek Alapítvány az 1991. évi paraszti önéletírók pályázatán IV. díjjal jutalmazta, 1992-es pályázatán VI. díjat kapott, a Magyar Néprajzi Társaság Népzenei és Néptánc Szakosztálya javaslatára kapta a Martin György Alapítvány pályadíját, ugyancsak 1991-ben díjazta a Kriza János Néprajzi Társaság, illetve 1995-ben II. díjjal jutalmazta, a budapesti Néprajzi Múzeum 1991-es gyűjtőpályázatán III. díjat szerzett, 1998-ban a szekszárdi Cigány Hagyományokat Kutató Egyesület II. díját kapta, 2008-ban pedig Udvarhelyszék Kultúrájáért díjjal ismerték el sokoldalú munkásságát.

29. – 95 éve született Nagykedében **Benedekffi Samu** költő, református lelkész. A keresztúri unitárius gimnáziumban tanult. *Hívnak a földek* címmel Kolozsváron jelent meg verskötete 1938-ban. A negyvenes években Magyarországra költözött.

Barabás Samu

November

7. – 150 évvel ezelőtt született **Sebesi Jób** költő, író, újságíró és népköltési gyűjtő Nagyalambfalván (megh. 1894. jan. 14., Mv.). 1880-ban érettségizett az udvarhelyi Református Kollégiumban.

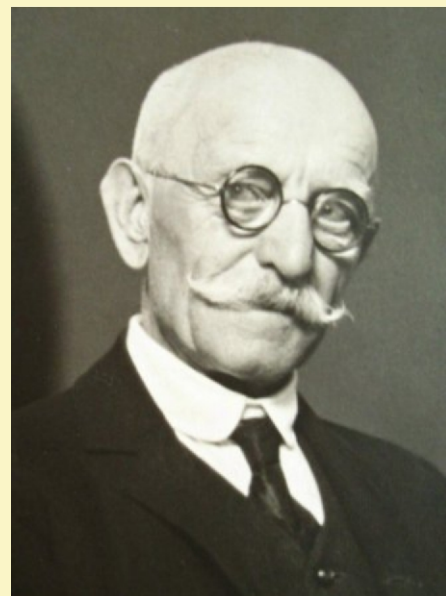
10. – 90 éve született **Kocziány László** irodalomtörténész, tankönyvszerkesztő Medgyesen (megh. 1977. jan. 31-én Marosvásárhelyen). Székelykeresztúron tanított.

10. – 60 éve halt meg Gödöllőn **Gáll Imre** szerkesztő, méhészeti szakíró (szül. 1879. febr. 17., Miklósvár). Székelyudvarhelyen és Csíksomlyón tanult, majd Székelyszentmihályon és Udvarhelyen volt tanító. 1919 után megalakította a Székelyföldi Méhészeti Szövetséget, és Székely Méhész címmel szaklapot indított. 1923 októberében Gödöllőre költözött, ahol átvette a méhészeti kutatóállomás vezetését. Fő munkája a *Méhészeti ismeretek kincsesháza* c. kézikönyv (Bp., 1941).

15. – 190 évvel ezelőtt hunyt el Nagyajtán **Józsa János** tankönyvszerző, pedagógiai író, lelkész. 1761-ben született Farcádon.

18. – 95 éve született Homoródmalmáson **Péterfy Emília** pedagógiai szakíró, író, szerkesztő.

18. – 70 éve hunyt el Papolcon **Barabás Samu** történetíró (szül. 1855. nov. 14., Papolc). Sepsiszentgyörgyön és az udvarhelyi Református Kollégiumban tanult, Budapesten és Bécsben járt egyetemre. Önálló

kötetei: *Fráter Martunizzi György élete* (Pozsony, 1885) és *I. Rákóczy György és a porta* (Bp., 1888).

21. – 80 éve született Homoródalmason **Simon-Gotthárd Anna** népművelő, bútorfestő. Néptáncsal, képzőművészettel foglalkozik.

27. – 30 éve halt meg Székelyudvarhelyen **Kicsi Antal** irodalomtörténész, műfordító, kritikus (szül. 1936. aug. 24., Torja). Székelykeresztúron végezte a tanítóképzőt (1953), magyar nyelv- és irodalomszakos tanári képesítést szerzett. Tompa Lászlórról írt dolgozatával doktorált, ez könyv alakban 1978-ban jelent meg.

30. – 125 évvel ezelőtt született Marosvásárhelyen **Boga Lajos** természettudományi szakíró, szerkesztő, egyetemi tanár (megh. 1956. febr. 21). 1936–41 között az udvarhelyi Római Katolikus Gimnázium igazgatója volt.

December

3. – 35 éve halt meg Kackón **Fülöp József** költő, szerkesztő (szül. 1904. jan. 30., Szászrégen). A keresztúri unitárius gimnáziumban az Orbán Balázs Önképzőkör *Hajnal* című ifjúsági lapját szerkesztette. Két verskötete jelent meg.

4. – 60 éve született ifjú **Szávai Géza** író Küsmödn. Székelykeresztúron érettségizett, Budapesten él. Több kötete (köztük gyerekregények) jelent meg.

8. – 100 éve hunyt el **Filei-Szántó Lajos** költő Budapesten (szül. 1851. jún. 25., Székelyudvarhely). Középiszkolába szülővárosa Római Katolikus Gimnáziumába járt. A katolikus teológia elvégzése után hivatalnok volt a püspöki kancellárián, majd lelkész Marosújváron. 1882-től otthagya a papi pályát Budapestre költözött, újságíró, majd postatisztviselő lett. Több verskötete jelent meg.

10. – 220 éve született Udvarhelyen ifjú **Bodola Sámuel** egyházi író, erdélyi református püspök. 1820–33 között a Református Kollégium tanára volt.

10. – 130 évvel ezelőtt született Kovásznán **Márk Mihály** református lelkész, egyházi író, szerkesztő (megh. 1965. dec. 7-én Parajdon, Agyagfalván temették el). Héjjasfal-

ván, Csekefalván és Agyagfalván (1908–58) volt lelkész. A *Harangszó* hetilap munkatársa és felelős szerkesztője (1928–38) volt. Az Erdélyrészi Hangya Szövetkezet felügyelő bizottságának tagja, 1943 őszétől alelnöke, majd elnöke volt.

17. – 100 éve született dr. **Molnár István** muzeológus Bordoson. A család Újszékelyre költözött, édesapja ott volt unitárius lelkész. A székelykeresztúri unitárius gimnáziumban tanult 1922–29 között. A kolozsvári unitárius teológiára iratkozott be, ám egy év után átiratkozott a Bolyai Jánosról elnevezett egyetem földrajz-történelem és néprajz szakára, ahol 1935-ben szerzett diplomát, közben katonai szolgálatot is teljesített. 1936–48 között a keresztúri Unitárius Főgimnázium tanára volt, az intézmény államosítása után átkerült a tanítóképzőhöz (Pedagógiai Iskola). 1946-ban kezdett hozzá a múzeum szervezéséhez, és 1977-ig vezette az intézményt, akkor nyugdíjazását kérte. Kutatási területe a népi mesterségek, a gazdálkodás és helyismeret, egyháztörténet volt. Népi vadászattal, falutörténettel kapcsolatos tanulmányokat is közölt. Tanulmányai több lapban, tanulmánykötetben jelentek meg. 1997. január 10-én hunyt el. Molnár Istvánt munkássága elismerésül Székelykeresztúr első díszpolgárának (1995-ben), a Magyar Néprajzi Társaság pedig tiszteletbeli tagjának választotta, EMKE-díjas (1996). Szobrát 2008. augusztus 8-án avatták Keresztúron, az általa alapított és róla 1997-ben elnevezett múzeum udvarán. Udvarhelyszék kultúrájáért díjjal posztumusz ismerték el munkásságát.

19. – 240 évvel ezelőtt hunyt el Székelyudvarhelyen **Sálbech Ferenc** egyházi író, jezsuita szerzetes, tanár, hitszónok (szül. 1703. dec. 2., Galac).

20. – 270 éve született Bardócon **Benkő József** történíró, botanikus. A Református Kollégiumban tanult, 1787–89 között Udvarhelyen volt tanár. Levéltári kutatásai, botanikai munkássága jelentős.

20. – 95 éve született Székelyudvarhelyen **Balázs Éva** Hunyady Lajosné történész, egyetemi tanár, szerkesztő.

22. – 85 éve született **Kovács Géza**, a történelemtudományok doktora Szé-

Fülöp Áron

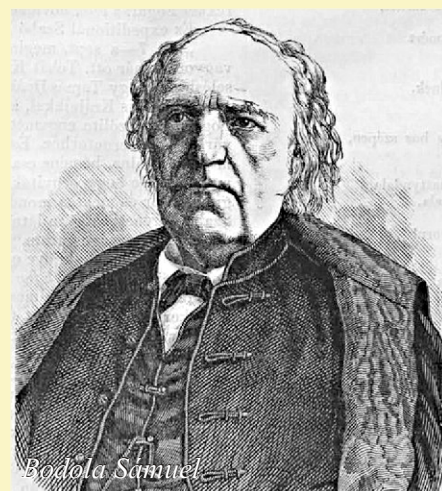
kelyudvarhelyen. Tanársegéd volt a kolozsvári egyetemen, majd Aradon középiskolai tanár (1951–86). Kutatási területe: gazdaságtörténet. Több könyve jelent meg.

24. – 85 éve született **Kozma Lajos** színművész Zetelakán. A nagybányai színházalapítók közé tartozott. A nagyváradi (1956–59), majd a kolozsvári színház tagja volt, 1985-ig.

26. – 75 éve született Kibédén **Geréb Attila** református lelkész, költő. Szociográfiai tárgyú írásai jelentek meg, Hodgya (ahol lelkész volt) demográfijáról több tanulmányt közölt.

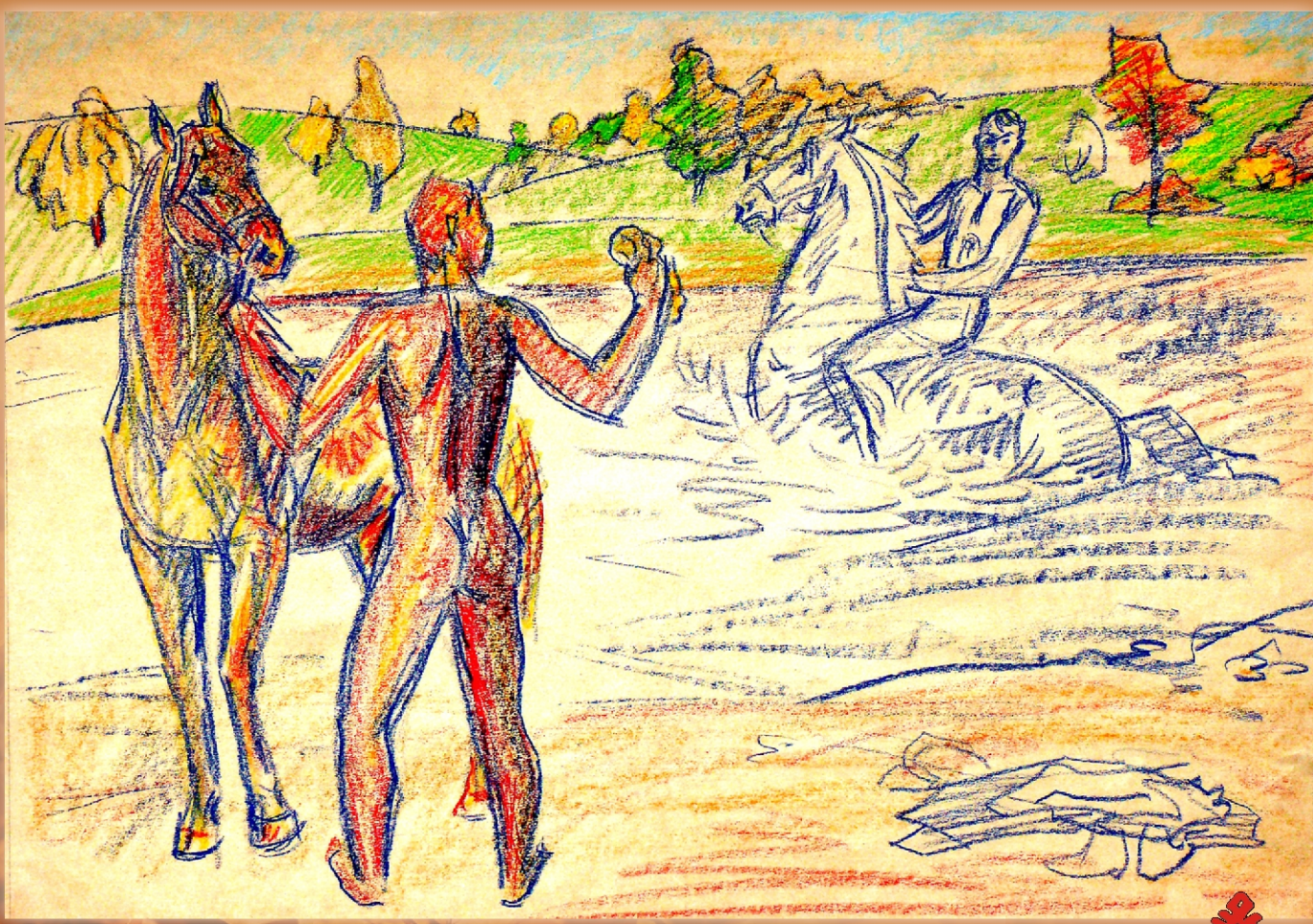
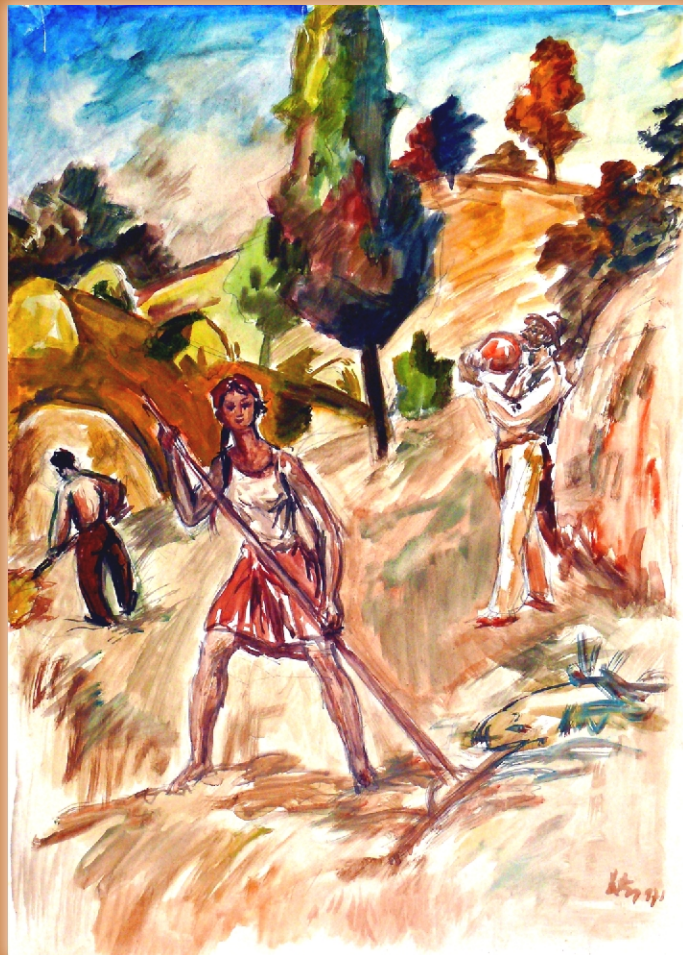
28. – 100 éve született **Tompa Miklós** színházi rendező Székelyudvarhelyen. Szülővárosában tanult, pályáját a budapesti Nemzeti Színháznál kezdte. 1945-ben a marosvásárhelyi Székely Színház egyik alapítója, 1966-ig igazgatója, 1976–81 között pedig a Szentgyörgyi István Színművészeti Intézet igazgatója volt.

Összeállította P. Buzogány Árpád

Bodola Sámuel

*Válogatás Nagy György grafikus munkáiból.
Lásd cikkünket a 6. oldalon.*